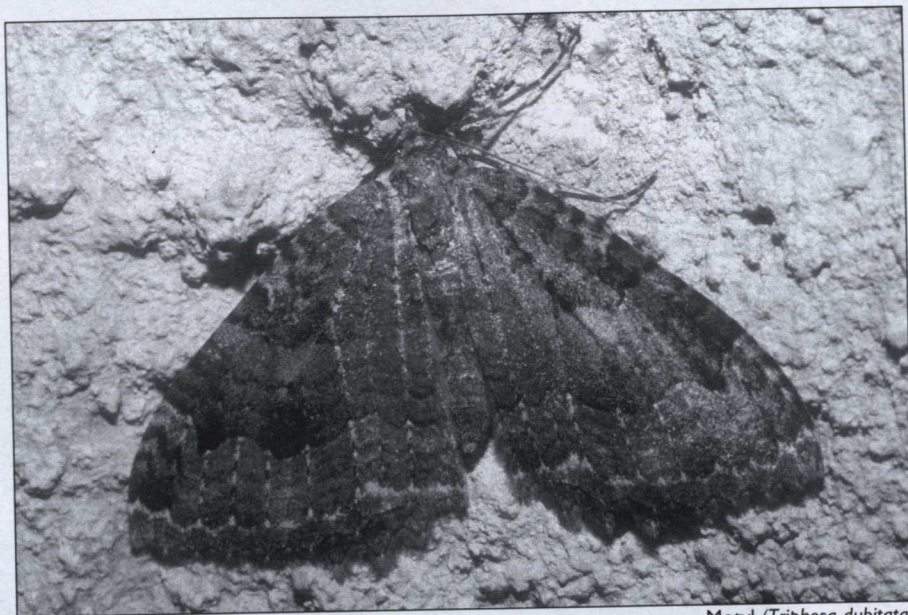

Tekst i zdjęcia:
**Łukasz
Przybyłowicz**

Właściciele wiecznej ciemności*

Dla większości ludzi jaskinia to mniejsza lub większa dziura w ziemi, w której łatwo można się zgubić i dodatkowo jeszcze nieźle pobrudzić. Tylko największe z nich, odpowiednio „zagospodarowane” wzbudzają zainteresowanie zwykłych śmiertelników. Takie traktowanie tych przedziwnych tworów natury wynika chyba przede wszystkim z tego, że jaskinie są po prostu ciemne. Człowiek jako wzrokowiec czuje się dobrze tylko tam, gdzie wystarczająca ilość światła zapewnia mu orientację w miejscu, w którym się znajduje.

Motyl (*Triphosa dubitata*)

Można powiedzieć, że jaskinie to miejsce dla elity. Przyjemność przeciskania się przez ciasne korytarze i odkrywania tego co „za zakrętem” to coś, co czują tylko nieliczni. Mylą się jednak ci, którzy w świetle laterek zauważają jedynie martwe twory natury. Jaskinie to przedziwny świat istot, dla których ciemność jest codziennością. Aby się im przyjrzeć wybierzmy się do którejś z jaskiń Jury Krakowsko-Częstochowskiej.

Nietoperze - to chyba jedyne zwierzęta bezbłędnie kojarzone z jaskiniami, choć liczne grupy tropikalnych gatunków żyją tam gdzie jaskiń zupełnie brak. W naszym klimacie są to jednak miejsca gdzie większość z ponad 20 gatunków żyjących w Polsce przesypia zimę a często też korzysta z nich jako letnich kryjówek. Jako zwierzęta owadożerne nasze nietoperze wykształciły szereg przystosowań do przetrwania „okresu głodu” jakim jest zima. Podczas snu temperatura ich ciała znacznie się obniża, co wydatnie spowalnia przemianę materii. To z kolei zmniejsza zapotrzebowanie na pokarm i umożliwia przetrwanie okresu chłodu. Zimowy sen jest jednak od czasu

do czasu przerywany, szczególnie w okresach ocieplenia, czy odwilży. Wtedy nawet zimą, w ciągu dnia można zaobserwować te zwierzęta przelatujące z jaskini do jaskini. Na miejsce snu najczęściej wybierają niewielkie szczeliny i wgłębienia w stropie i ścianach. Posługując się dobrą latarką można wypatrzeć je zwisające pojedynczo lub w niewielkich grupkach. Przy pewnej wprawie wiele gatunków łatwo rozpoznać po barwie futerka. Są jednak dwa gatunki (drugi niezwykle rzadki), które śpiąc okrywają się skrzydłami upodabniając się do ogromnej kropli czy może poczwarki przytwierdzonej do ściany jaskini. Są to podkowce. Często przytwierdzają się one dość nisko tak, że z niewielkiej odległości można dokładnie oglądać jak zbudowane są ich skrzydła. Wyraźnie widać, że błona lotna rozpięta jest pomiędzy niezwykle wydłużonymi palcami przednich kończyn.

Podziwiając te przedziwne latające ssaki należy pamiętać, że są zwierzętami ze wszechmiar pożytecznymi. Żywiąc się przede wszystkim owadami niszczą wiele szkodników. Niestety jest to również jedną z przyczyn ich wysokiej wrażliwości na stan środowiska. Trujące insektycydy akumulowane w ciałach owadów wpływają niekorzystnie na kondycję nietoperzy. Wszystko to sprawia, że już od lat są objęte całkowitą ochroną. Pamiętajmy więc by podczas penetracji jaskiń nie niepokoić ich i nie niszczyć miejsc, gdzie najbardziej lubią „zwiszać”.

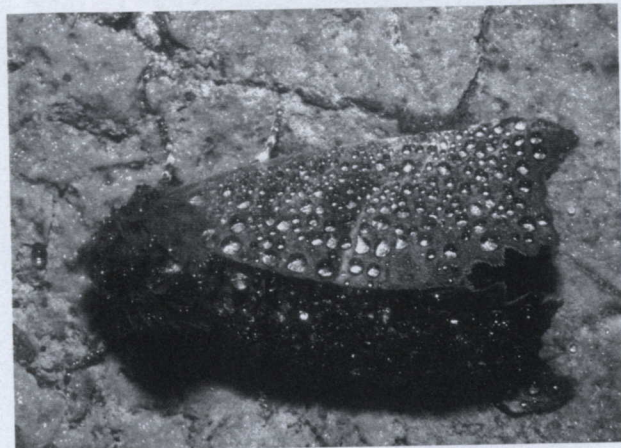
Motyl szczerbówka ksieni (*Scoliopteryx libatrix*)

Jaskinie są jednak zimowym schronieniem nie tylko dla nietoperzy. Dotychczas wiadomo, że jaskinie okolic Krakowa zamieszkuje ponad 100 gatunków różnych bezkręgowców, często związanych z jaskiniami tylko przez pewien okres swego życia. Większość z nich jest niewielkich rozmiarów, choć bywają i większe. Odpowiednia wilgotność i stosunkowo wysoka temperatura sprawiają, że są ulubionym miejscem snu niektórych gatunków motyli. Należą do nich np. sówka szczerbówka ksieni (*Scoliopteryx libatrix*) lub gatunek miernikowca (*Triphosa dubitata*). Większość z nich usadawia się kilka metrów od wejścia, ale niektóre można spotkać znacznie głębiej. Jednak nie zawsze zimowanie kończy się udaniem. Pomimo chłodu część okazów ginie zaatakowana przez zarodniki różnych grzybów. Motyle takie wyglądają z daleka jakby owinięte kłębkami waty. Na owady czaiją również inne niebezpieczeństwa. Otóż u wylotu jaskiń często budują swoje sieci pajęki związane właśnie z tym środowiskiem. Najczęściej spotkać można dość duże, ciemnobrązowe okazy z wydatnym odwłokiem. Należą one do rodzaju *Meta* sp.

Na dnie jaskiń żyje również spora grupa drobnych bezkręgowców żywiących się najczęściej martwą materią organiczną. Najliczniej występują w jaskiniach, w których przebywają nietoperze. Zalegające na dnie odchody tych ssaków tworzą guano będące ich pokarmem lub też podłożem dla grzybów, którymi również się żywią. Z powodu panujących tu ciemności wiele z nich utraciło pigment a oczy uległy redukcji lub zanikowi.

Przeciskając się przez ciemne korytarze pamiętajmy, że nie jesteśmy sami. Zachowujmy się tak by nie niszczyć świata istot, których na pierwszy rzut oka po prostu „nie ma”. □

*Tytuł od redakcji

Nocek duży (*Myotis myotis*)

Nocek duży (*Myotis myotis*)

Podkowiec mały
(*Rhinolophus hipposideros*)

Pająk z rodzaju *Meta* sp.

Motyl (*Triphosa dubitata*) zaatakowany przez grzy

Motyl szczerbówka ksieni (*Scoliopteryx libatrix*)